

ที่มา: ภาพถ่ายโดย อรพรรณ ศรีทอง

การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฌาปนกิจศพ
พระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

*Yaeng Sop Mon Tradition: A Case Study of Phra Khru Kanchana Sarakit's
Funeral, Former Abbot of Mong Sathoe Temple, Nonglu Subdistrict,
Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province*

อรพรรณ ศรีทอง¹

Orapan Sritong

E-mail: pooh_oui@hotmail.com

เฉลิมพล ศรีทอง²

Chaloempon Sritong

Received: February 22, 2019

Revised: September 29, 2019

Accepted: October 7, 2019

¹ นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Cultural Officer, The office of Art and Cultural, Kanchanaburi Rajabhat University.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี

Lecturer in Business Administration Program (Management), Kanchanaburi Campus Mahidol University,

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ เรื่องการประกอบพิธีกรรมแย่งศพมอญ อีกทั้งยังให้ผู้เกี่ยวข้องแนะนำบุคคลอื่นต่อเนื่องแบบลูกโซ่จากผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแย่งศพมอญ เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จัดขึ้นเฉพาะในการปลงศพพระเถระที่มีสมณะศักดิ์สูง พระภิกษุสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสเท่านั้น และไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน โดยข้อมูลที่ได้เป็นความรู้ที่ได้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน และในอนาคตภายหน้า หากไม่มีผู้ให้ข้อมูลหลัก อาจทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไป จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ได้ดังนี้ 1. ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอดความองค์ความรู้ ในพิธีกรรม ตลอดจนวิธีการสร้างปราสาทมอญให้เกิดเป็นรูปธรรม 2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน 4. ควรมีการนำประเพณีแย่งศพมอญ เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่ทางจังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาวมอญ, แย่งศพมอญ, ประเพณี, พิธีกรรม, พุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to 1) study traditional features of Yaeng Sop Mon Tradition (Body-Snatching Tradition of Mon people) in Kanchanaburi Province, and 2) study conservative guidelines in inheritance of Yaeng Sop Mon Tradition in Kanchanaburi Province. In this qualitative

study, data were collected using an in-depth interview with a group of 6 key informants including experienced scholars chosen by purposive sampling, other related persons, community leaders and guests participated in the tradition chosen by snowball sampling.

The findings showed that Yaeng Sop Mon Tradition has long been inherited. It was not an annual tradition, but was specifically held for a high-ranking abbot who passed away. Only a group of elderly people could provide in-depth information transferred from generations to generations. Besides, official records of the tradition were not clearly made in the past leading to failure in traditional inheritance. Accordingly, a focus group had been conducted as to create some guidelines in 1) raising awareness in collecting, recording, and publicizing information about the tradition and construction methods of Mon castle, 2) soliciting the government sector in officially promoting and supporting cultural promotion and preservation for further sustainability, 3) raising awareness, in particular to teenagers and community members, to realize the importance of cultural conservation, and 4) publicizing Yaeng Sop Mon tradition as part of exhibitions in annual events held by provincial organizations (e.g., tourism activities).

Keywords: Mon people, Yaeng Sop Mon (Body-Snatching), tradition, worship, Buddhism

บทนำ

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศ มีพรมแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ตลอดจนมีรากฐานอันยาวนาน สืบเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่สมบูรณ์สอดคล้องต่อการดำรงชีวิต จึงส่งผลให้เกิดการอพยพของประชากรย้ายถิ่นฐานเข้ามาก่อตั้งชุมชนจำนวนมาก ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับประชากรจังหวัดกาญจนบุรี

สมัยนั้นว่ามีกลุ่มคนไทย จีน ลาว มอญ กะเหรี่ยงและขมุ (Chulalongkorn, King Rama V, 1961) และจากการศึกษางานวิจัยแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (Burusphat, 2011) พบว่ามีชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย กะเหรี่ยง มอญ ไทยโซ่ง ไทยยวน ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง ขมุ โดยในแต่ละชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างยาวนาน

สังขละบุรี เป็นอำเภอชายแดนบนสุดของจังหวัดกาญจนบุรี มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และเป็นอำเภอหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี (Kongthavthong, 2002) ในประวัติศาสตร์ อำเภอสังขละบุรีมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านขึ้นอยู่กับเมืองกาญจนบุรี เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ติดกับเขตแดนของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ส่งผลให้ชาวมอญอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอสังขละบุรีจำนวนมาก นับตั้งแต่สมัยปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แต่การอพยพเข้ามาในระยะแรก ๆ ส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยปะปนอยู่กับชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่บริเวณหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตลำน้ำซองกาเลีย ลำน้ำปีคลี่ ลำน้ำรันตี และลำน้ำแควน้อย ในช่วงปี พ.ศ. 2491-2492 พม่าได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ รวมทั้งชาวมอญด้วย ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงหนีภัยสงครามเดินทางจากเมืองมะละแหม่งมุ่งหน้าสู่ประเทศไทยทางด้านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และเริ่มตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านนิเภา จนกระทั่งหลวงพ่อดุตตะมะซึ่งเป็นพระภิกษุชาวมอญ ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 และได้สร้างชุมชนชาวมอญขึ้นให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตร่วมกับคนในชาติพันธุ์อื่นได้อย่างสงบสุข หลวงพ่อดุตตะมะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทุกคนในอำเภอสังขละบุรี ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากชาวมอญอย่างมาก เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่ครั้งอยู่ในประเทศพม่าทั้งในด้านวัตรปฏิบัติ การรักษาโรค งานช่างและเครื่องรางของขลัง นอกจากนี้ชาวมอญยังถือว่าพระสงฆ์เป็นเสมือนผู้นำชุมชน และผู้นำทางจิตวิญญาณอีกด้วย (Thabsakul, 2003)

ชาวมอญในสังขละบุรีนับถือศาสนาพุทธ มีการปฏิบัติกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ชาวมอญจะให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ชาวมอญในอำเภอสังขละบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีให้ความสำคัญ มีหลายประเพณี โดยวิจัยนี้ได้นำเสนอเนื้อหาประเพณี
แย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฉาบปกิศจศพพระครูกาญจนสารกิจอดีตเจ้าอาวาส
วัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากประเพณี
แย่งศพมอญถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)
ตาม “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” Convention
for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage พ.ศ. 2546 อันเป็น
เรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญา งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี พิธีกรรม ระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมและวิถีชีวิต (UNESCO, 2003)
ทั้งนี้ประเพณีดังกล่าวยังเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณอย่างหนึ่งของชาวมอญ
ที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา เป็นประเพณีที่ชาวมอญยึดถือปฏิบัติ
สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังคงมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่ง
ประเพณีดังกล่าวไม่ได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดพิธีฉาบปกิศจศพ
พระโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงจึงต้องกระทำการแสดงถึงความเคารพสูงสุด
และต้องจัดให้มีความแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไป โดยกลุ่มผู้สืบทอดในประเพณี
แย่งศพมอญที่บ้านหม่องสะเทอ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่จะเป็น
ผู้สูงอายุในชุมชน แต่เยาวชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจและยังมองไม่เห็น
ถึงความสำคัญของประเพณีดังกล่าวเพียงแต่ปฏิบัติตามคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ในชุมชน
ต่อ ๆ กันมาเท่านั้น รวมทั้งประเพณีดังกล่าวยังไม่มีการจัดบันทึกหรือเก็บข้อมูลไว้
เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอนาคตภายหน้าประเพณีดังกล่าวอาจมีการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบพิธีกรรมจากเดิมหรืออาจสูญหายไปจากสังคมชาวมอญในจังหวัดกาญจนบุรีได้
ซึ่งสอดคล้องกับ (Tiraprasert, 2006) ที่ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมที่ขาดผู้ที่มีความรู้
ความสามารถทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดการสืบทอดสู่บุคคลรุ่นใหม่ที่มีการสืบทอดกัน
แบบมุขปาฐะและแบบครูพักลักจำไม่มีระเบียบแบบแผน เสี่ยงต่อการสูญหายของมรดก
วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาประเพณีแย่งศพมอญในครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการรวบรวม
ข้อมูลประวัติความเป็นมา รวมทั้งรูปแบบพิธีกรรมมอญโบราณ และแนวทางการอนุรักษ์
สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญไม่ให้สูญหายและคงอยู่คู่สังคมชาวมอญในจังหวัด
กาญจนบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา ณ วัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของประเพณีแย่งศพมอญทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแนะนำบุคคลอื่นต่อเนื่องแบบลูกโซ่ (Snowball Selection) โดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ต่อ ๆ ไป จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างหรือข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์มีความยินดีและสมัครใจให้ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความถูกต้องและเกิดการเชื่อมโยงของข้อมูล จึงใช้วิธีรวบรวมข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Methodological Triangulation) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชนภาครัฐ ผู้นำทางจิตวิญญาณและประชาชนในชุมชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีแย่งศพมอญและอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (Key Informant) ประกอบด้วย จำนวน 6 คน ได้แก่

1. พระสมุห์บรรเจิด สุริยโชโต เจ้าอาวาสอยู่ที่วัดสระบัวทอง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. พระสงฆ์ในตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
3. นางสาวอริญญา เจริญหงษ์ษา ปราชญ์ชุมชนชาวมอญ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
4. นายเอกรัตน์ สังขจรัส ชาวบ้านในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
5. นางรัชณี จำปาขาว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
6. ชาวบ้านในชุมชนตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

โดยประเด็นในการสำรวจข้อมูลจะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณี
แย่งศพมอญ ความเหมือนและความแตกต่างของประเพณีในแต่ละพื้นที่ จากนั้น
นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำกราฟวิเคราะห์เชิงพรรณนา ด้วยการนำข้อมูล
ทุกส่วนที่ได้โดยวิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำผลที่ได้จัดประชุมกลุ่มย่อย
(Focus Group) กับผู้ที่เกี่ยวข้องอีกครั้งเพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล
พร้อมทั้งระดมความคิดเพื่อให้ได้แนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ
จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนแล้วจึงนำไปสู่การสรุปผลวิจัยตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางาน
ฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ข้อมูลดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

ประเพณีแย่งศพมอญในงานฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีต
เจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดจัดงานสามวัน
คือระหว่างวันที่ 17 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2561 การกำหนดระยะเวลาในการจัดงานนั้น
ทางคณะกรรมการวัดจะพิจารณาตามความเหมาะสมในด้านความพร้อมของชุมชน
และผู้มีจิตศรัทธาที่ร่วมจัดงานให้แก่หลวงพ่อก และเพื่อเปิดโอกาสให้กับลูกศิษย์ของ
หลวงพ่อกตามที่ตั้งต่าง ๆ ซึ่งจะมีลูกศิษย์และญาติโยมของท่านที่อยู่ในรัฐมอญประเทศ
เมียนมาร์เดินทางมาร่วมงาน “หลวงพ่อกพระครูกาญจนสารกิจเป็นพระผู้ใหญ่ในท้องถิ่น
เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อกอดตมะ มีอายุตอนมรณภาพ 84 พรรษา ท่านมรณภาพตั้งแต่
เดือนกรกฎาคม 2559” (เหตุผลที่ต้องเก็บร่างท่านไว้นานเนื่องจาก เป็นช่วงที่ลูกศิษย์
ของหลวงพ่อกอดตมะที่จำพรรษาอยู่ที่วัดไตรโยคมรณภาพเช่นกัน) ทางวัดได้ทำการ
เก็บร่างท่านไว้ทำพิธีบำเพ็ญกุศลแบบฉบับมอญแท้ ๆ โดยได้จัดงานอย่างสมเกียรติท่าน
ในฐานะที่ท่านบวชมานาน มีลูกศิษย์ลูกหาและมีคุณูปการต่อพุทธศาสนาต่อชุมชน
ต่อลูกศิษย์มากมาย ชุมชนจึงเตรียมความพร้อมในการจัดงานดังกล่าวไว้เป็นอย่างดี
เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่สุด ทางคณะกรรมการได้ทำการนิมนต์พระจากทั้งในเมืองไทย

และทางฝั่งเมียนมาร์ประมาณร้อยละห้า สำหรับรูปแบบการจัดงานจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับมอญทางฝั่งเมียนมาร์ มอญที่สังฆะบุรีจะมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับมอญที่ประเทศเมียนมาร์ ดังนั้นจึงทำให้รูปแบบการจัดงานจะมีกลิ่นอายทางวัฒนธรรมคล้ายกัน ประเพณีทางฝั่งมอญจะจัดงานในลักษณะเดียวกันแต่จะมีความประณีตกว่าเพราะได้รับวัฒนธรรมมอญที่ชัดเจนที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (Suriyototo, 2018)

การจัดงาน

วันแรก จะเป็นการเคลื่อนร่างหลวงพ่เข้าสู่บริเวณลานจัดงาน ศิษยานุศิษย์ จะทำการเปลี่ยนโลงที่เก็บร่างหลวงพ่และทำการเคลื่อนย้ายมาสู่ปราสาทจำลอง หลังจากทำการเคลื่อนร่างของหลวงพ่มาสู่บริเวณลานจัดงานแล้วจะดำเนินการประกอบพิธี โดยภายในงานจะมีทั้งฝ่ายพระภิกษุและฆราวาสได้ขอขมาลาโทษแก่หลวงพ่ ช่วงเย็นจะเป็นการรำถวาย (ภาษามอญเรียกว่า เหล่ยเตง) โดยมีพิณพาทย์มอญ เป็นเครื่องประโคมดนตรีประกอบการรำ คณะนางรำจะมาจากหลายชุมชนในอำเภอสังฆะบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งคนไทยเชื้อสายมอญคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ซึ่งจะมีทั้งชายและหญิงโดยนายรำจะเป็นผู้ชายประมาณ 32 คน (หมายถึงอาการ 32 ของมนุษย์) ช่วยกันแบกคานหามแคร่ที่ทำจากไม้ไผ่รองรับรับตัวปราสาทหงส์ไว้บนบ่า และจะรำประกอบทำนองปีพาทย์มอญ พร้อมเสียงร้องรำพรรณ เนื้อหามักกล่าวถึงคุณงามความดีของผู้ตาย ความอาลัยรัก (Villagers in Temple, 2018) สำหรับฝ่ายหญิงจะแต่งกายตามแบบฉบับของมอญทำการรำรายรำรอบนอก โดยจะมีการผลัดเปลี่ยนการแสดงไปจนถึงวันที่ 19 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของงาน

ภาพที่ 1 แสดงขบวนเคลื่อนร่างหลวงพ่เข้าสู่ลานพิธี
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

วันที่สอง กิจกรรมจัดขึ้นในช่วงเย็นซึ่งจะเป็นการรำถวายเช่นเดียวกับวันแรก ขณะรำถวายงานดังกล่าวจะเป็นคนในชุมชนตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรีและอำเภอใกล้เคียง จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 2 แสดงการรำถวายแก่หลวงพ่อกจากคนในชุมชน
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

วันที่สาม กำหนดให้เป็นวันประชุมเพลิงของหลวงพ่อ ลักษณะงาน จะเริ่มด้วยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยญาติโยมมารวมตัวกัน “ชาวมอญถือว่า การที่มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญกุศลประชุมเพลิงพระเถระจะทำให้ได้รับบุญ อย่างสูงสุดจึงทำให้มีชาวมอญที่อาศัยในประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์เข้ามา ร่วมงานดังกล่าวด้วยจิตศรัทธาจำนวนมาก” (Priest of the temple, 2018) กำหนดการประชุมเพลิงจะเริ่มตั้งแต่เวลา 21.00 น. ญาติโยมทั้งหมดจะร่วมกันรับศีล จากพระสงฆ์ พระสงฆ์จะร่วมสวดมาติกา และก่อนที่จะนำโลงศพขึ้นเชิงตะกอน หรือ ขึ้นเมรุ จะมีการแสดงแย่งศพมอญ โดยแบ่งนักแสดงเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายมอญและ ฝ่ายเทวดา ฝ่ายมอญต้องการให้ทำพิธีเผาศพบนโลกมนุษย์แต่เทวดาอยากให้ทำพิธี บนสวรรค์จึงทำให้เกิดการแย่งศพกันทำให้พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์ลงมา ห้ามการทะเลาะวิวาทดังกล่าวและให้สร้างปราสาทเพื่อทำการเผาศพที่โลกมนุษย์ และเมื่อเผาเสร็จให้มีการส่งดวงวิญญาณสู่สรวงสวรรค์ ขณะแสดงจะมีการเล่าประวัติ ของหลวงพ่อรวมทั้งความดีงามของหลวงพ่อบนภาษามอญ ใช้เวลาในการแสดง

45 นาที จำนวนคนแสดงประมาณ 60 คน การแต่งกายผู้ที่เป็นทเวดจาจะมีกาใส่เครื่องประดับให้มีลักษณะแตกต่างจากฝ่ายมนุษย์ ส่วนฝ่ายมนุษย์จะแต่งกายโดยสวมเสื้อฝ้าย และหม้อสไบ หลังจบการแสดงดังกล่าวจึงทำการเคลื่อนเข้าสู่ซิงตะกอนซึ่งตั้งอยู่ด้านบนปราสาทหลัก ลักษณะซิงตะกอนสำหรับบรรจรูปร่างหลวงพ่จะเป็นตะแกรงเหล็กทรงสี่เหลี่ยมมีโซผูกติดไว้กับคานด้านบนปราสาทเพื่อใช้สำหรับการแกว่งร่างขณะเผา โดยจะวางเชื้อฟืนรองตะแกรงก่อนวางร่างหลวงพ่ ในการเผาศพชาวบ้านจะใช้ไม้จันทน์สำหรับเผาศพ (ชาวมอญจะใช้ไม้จันทน์หอมในการประกอบพิธีฌาปนกิจศพเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด) โดยนำไม้จันทน์หอมขนาดความยาวหนึ่งฝ่ามือมัดรวมกับรูปเทียน และผักชีกะเหรียง (ผักชีกะเหรียงมีกลิ่นฉุนชาวมอญจะใส่ไปในขณะที่เผาศพด้วยเพื่อช่วยดับกลิ่น รวมทั้งมีความเชื่อว่ากลิ่นนี้สามารถส่งดวงวิญญาณไปถึงสวรรค์ได้) นำมามัดรวมกันให้ได้ จำนวน 5 ชั้นต่อ 1 มัด เหตุที่ต้องมัดให้ได้ 5 ชั้น เพื่อเป็นการแทนสัญลักษณ์ของคุณ 5 ประการ ประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ (Charoenhongsa, 2018)

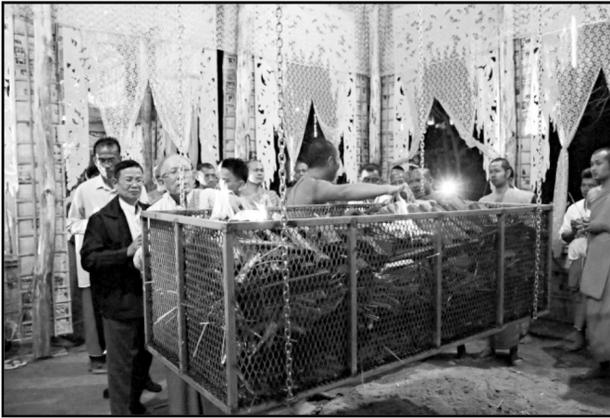

ภาพที่ 3 แสดงไม้จันทน์หอมสำหรับใช้ในงานฌาปนกิจศพหลวงพ่

ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

จากนั้นจึงเคลื่อนเข้าสู่ซิงตะกอนซึ่งตั้งอยู่ด้านบนปราสาทหลัก ลักษณะซิงตะกอนสำหรับบรรจรูปร่างหลวงพ่จะเป็นตะแกรงเหล็กทรงสี่เหลี่ยมมีโซผูกติดไว้กับคานด้านบนปราสาทเพื่อใช้สำหรับการแกว่งร่างขณะเผา โดยจะวางเชื้อฟืน

รองตะแกรงก่อนวางร่างหลวงพ่อบ้านจะใช้ไม้จันทร์หอมขนาดความยาวหนึ่งฝ่ามือมัดรวมกับรูปสำหรับใช้เผาศพด้วย ในขณะที่ประชุมเพลิงศิษยานุศิษย์จะทำการแกว่งจนกว่าร่างของท่านจะมอดไหม้เหลือแค่เก้ากระดูกหลังเสร็จพิธีทางวัดจะนำอัฐิของท่านใส่ในปราสาทหลังเล็กที่เตรียมไว้และบรรจุอัฐิของหลวงพ่อบนเจดีย์ โดยตั้งเจดีย์ดังกล่าวไว้ภายในบริเวณวัด

ภาพที่ 4 แสดงการประชุมเพลิงศพหลวงพ่อบนเชิงตระกอน

ที่มา: ภาพถ่ายวันที่ 19 ธันวาคม 2561 จาก Facebook ของคุณ Supachai Ponthip

สำหรับปราสาทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมประเพณีแย่งศพมอญเนื่องในงานพิธีฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ มีด้วยกัน 3 หลัง ประกอบด้วยปราสาทใหญ่ หรือเมรุหลักเป็นสถานที่ประชุมเพลิง ส่วนปราสาทสำหรับใส่ร่างนั้นจะสร้างขึ้นโดยมีลักษณะคล้ายหงส์ ส่วนปราสาทเล็กอีกหลังนั้นหลังจากที่ได้ทำการประชุมเพลิงแล้วจะนำอัฐิขึ้นตั้งเพื่อทำการบำเพ็ญกุศล โดยปราสาทที่สร้างขึ้นนี้ได้จำลองให้เสมือนเป็นเมืองสวรรค์ สำหรับวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างปราสาทจะหาได้ในชุมชนโดยวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้เนื้ออ่อน ไม้ไผ่ กระจดาชสา กระจดาชแก้ว ใช้ระยะเวลาในการสร้างปราสาทประมาณ 4-5 เดือน การสร้างปราสาทจะเป็นฝีมือของชาวมอญผู้มีความรู้ความสามารถในการเขียนลวดลายและการออกแบบปราสาททรงมอญโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความสวยงามตามรูปแบบมอญโบราณ และมีความเหมาะสมกับศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญอย่างแท้จริง ทุกปราสาทที่จัดทำขึ้นมานั้น

เพื่อเป็นการถวายเป็นกุศลแก่หลวงพ่อย่างสูงสุดในฐานะที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนา (Champakhaw, 2018)

ภาพที่ 5 แสดงปราสาทมอญสำหรับใช้ในงานฌาปนกิจศพ
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

“การจัดงานในแต่ละที่ที่ผ่านมามีขนาดจะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับกำลังของคนในชุมชนที่จะร่วมแรงร่วมใจในการจัดงาน โดยรวมการจัดงานจะมีลักษณะที่คล้ายกันจะต่างกันที่ตัวปราสาทเพราะขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และความร่วมมือของคนในชุมชน” (Sangjaras, 2018)

Yaeng Sop Mon Genesis. (2019) ได้กล่าวถึงตำนานพุทธประวัติการต้นเหตุการณณ์แย่งศพพระของชาวมอญสังขละ ตามตำนานว่า หลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้วเมื่อถึงกำหนดจะถวายพระเพลิง ชาวโยคี เทวดาและมนุษย์ต่างฝ่าย ได้เถียงกันว่า พระพุทธเจ้าเป็นอุปัชฌาย์เป็นอาจารย์ของตน ต่างฝ่ายจะนำสรีระถวายพระเพลิงในที่ของตน จนเกิดการขัดแย้งกันพระฤาษีเข้ามาเจรจาเพื่อลดความขัดแย้ง จึงตัดสินใจให้ถวายพระเพลิงกลางอากาศ ชาวโยคี เทวดา มนุษย์ ต่างยอมรับและให้สร้างปราสาทสูง นำเปลมาผูกไว้กลางปราสาท แล้วนำพุทธสรีระลงในเปลให้ลอยอยู่บนอากาศ แล้วพร้อมใจถวายพระเพลิง นอกจากนี้มีผู้ให้ความหมายของการแย่งศพไว้ว่า “แย่งศพมอญ” น่าจะเป็นความหมายที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยว่าเป็นการแสดงอาการอื้อแย่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง แสดงออกอย่างสุดความสามารถ

สำนวนความที่เปรียบไว้นี้ก็มีที่มาจากประเพณีการแย่งศพของชาวมอญ ซึ่งโดยปกติเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวมานี้เป็นการแสดงการให้เกียรติและยกย่องผู้ที่ล่วงลับว่าเป็นผู้ที่น่านับถือ น่าเคารพและมีความอาลัยอาวรณ์อย่างมาก ศพเหล่านี้ได้แก่ศพของพระสงฆ์หรือศพของสมภารวัด ซึ่งจะต้องมีการสร้างเมรุเผาศพเป็นรูปแบบของชาวมอญ คือจะเป็นเมรุรูปยอดปราสาท เพราะจะมีส่วนบนเมรุเป็นยอดปราสาท ส่วนตัวเมรุจะทำเป็นรูปยอดตะเข้ ด้านล่างใส่ล้อไว้มีเชือกผูกโยงไว้ชักสองสายสองด้านซึ่งจะผูกมัดติดกับตะเข้อย่างแน่นหนา จากนั้นจะแบ่งคนออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายใดที่มีคนมากกว่าก็จะถูกชักลากไปทางนั้นได้ อีกฝ่ายก็จะพยายามชักลากดึงกลับแต่จะมีคนน้อยกว่าจึงสู้แรงไม่ได้ มองดูเหมือนกับการแย่งชิงศพกันจริง ๆ

ตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาถึงศพแรกที่ถูกแย่งชิงซึ่งเป็นศพของผู้หญิงเป็นนางพญาคันเคียวในพงศาวดารของมอญ เรื่องของพระนางปรากฏอยู่กับเรื่องของพระมหาปิฎกธร ซึ่งเป็นคนให้กำเนิดประเพณีนี้ ดังความตอนหนึ่งช่วงท้าย ๆ ของเรื่องราชาธิราช สรุปความว่า ถัดจากสมัยของพระเจ้าราชาธิราชออกไป 7 รัชกาลจะเป็นสมัยของพระเจ้ามังจิโล พระองค์ทรงครองราชได้ 9 ปี ก็เสด็จสวรรคตลง แต่เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชบุตร มีแต่พระราชธิดาองค์เดียว ดังนั้นเหล่าเสนาบดีจึงอัญเชิญตะละเจ้าท้าวพระราชธิดาองค์เดียวนั้นขึ้นครองราชย์เป็นแม่เมืองหงสาวดี ภายพระนามให้พระนางว่า ตะละเจ้าท้าวขัตติยราชินี พระนางมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทุกปีพระนางจะต้องเสด็จไปนมัสการพระเกศาตุ (มอญเรียกว่าพระธาตุศก คนทั่วไปรู้จักในนามของพระเจดีย์ขเวตาคอง) ณ เมืองตะเกิง ไปนมัสการอย่างเจียบ ๆ ปราศจากขบวนแห่แหนและปราศจากกองทหาร พระจริยาวัตรอันสมณะของพระนางนี้เองเป็นเหตุให้พระนางต้องประสบเคราะห์กรรมและพลัดพรากจากเมืองหงสาวดีไปนานถึง 22 ปี ผู้ที่เป็นต้นเหตุแห่งการณีนี้นี้ก็คือ พระเจ้าแมงระนะวากี กษัตริย์พม่า ผู้ครองกรุงรัตนบรูสะอังวะ พระเจ้าแมงระนะวากีได้ทราบข่าวว่าเจ้าเมืองมอญเป็นสตรี และด้วยพระองค์ยังมีความต้องการเป็นใหญ่ในการรวมเอาเมืองหงสาวดีกับเมืองอังวะเข้าด้วยกันจึงส่งทหารเอกชื่อมั่งนันทะสุเป็นแม่ทัพยกทัพไปซุ่มชิงตัวพระนางขณะเสด็จมานมัสการพระเกศาตุในปีที่ 8 แห่งรัชกาลของพระนาง นางพญาเมืองมอญจึงต้องตกไปอยู่เมืองพม่า เมื่อนางมีพระชันษาได้ 28 ปี พระเจ้ากรุงอังวะแต่งตั้งพระนางไว้ในตำแหน่ง “เสจาไป” คือพระอัครมเหสีเอกอันเป็นที่สนิทสนมทักทายยิ่งนัก

พระนางตกอยู่เมืองพม่าจนพระชนมายุได้ 50 ชันษา พระเจ้ากรุงอังวะก็เริ่มคลายความเสน่ห์หลง ทำให้พระนางคิดที่จะหนีกลับกรุงหงสาวดีอยู่ตลอดเวลาแต่ยังไม่สบโอกาส เพราะยังขาดผู้กล้านำพระนางหนีออกจากเมืองพม่าแต่แล้วเวลานั้นก็มาถึงเมื่อมีภิกษุรูปหนึ่งนามว่า “พระมหาปิฎกธร” ซึ่งเดิมท่านเคยเป็นสามเณรบวชอยู่ที่วัดศรีปรากฏ เมื่อหงสาวดี เริ่มเรียนหนังสือมาแต่เมืองพุกาม เป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถท่องจำพระไตรปิฎกได้ขึ้นใจตั้งแต่อายุได้เพียง 5 ขวบ ครั้งสมัยเป็นสามเณรอยู่ก็เป็นนักเทศน์ฝีปากเอก สำแดงธรรมได้น่าฟัง พระนางตะละแม่เจ้าทำวเมื่อครั้งยังอยู่เมืองมอญ ก็ได้นิมนต์เข้าวังไปถวายธรรมเทศนาเป็นประจำ พระนางทรงมีพระทัยเสน่หาคุณมารดาที่บุตรในอุทรจึงได้เคยบวราณาเป็นพระราชาครูปฏิญาณิกายิก และได้จัดการอุปสมบทให้มาเหตุนี้เองทำให้พระมหาปิฎกธร สำนึกในบุญคุณของพระนางอยู่ตลอดเวลา จึงคิดที่จะไปช่วยพระนางกลับคืนสู่บ้านเมือง จากนั้นได้ลักลอบเข้ากรุงอังวะพร้อมกับสามเณรอีก 4 รูปเที่ยวเทศนาแสดงธรรมโปรดคนในเมืองอังวะทั่วไปจนชาวเมืองพากันเลื่อมใส ชาวเรื่องนี้ได้ยื่นไปถึงพระเจ้ากรุงอังวะ จึงโปรดให้นิมนต์ท่านเข้าไปแสดงธรรมในวัง พระเจ้ากรุงอังวะทรงชื่นชมมาก จึงโปรดให้แสดงธรรมมิได้ขาด เป็นโอกาสให้สามารถนัดแนะอุบายพาตะละแม่เจ้าทำวหนีจากเมืองอังวะได้โดยไร้ผู้สงสัย พระมหาปิฎกธรได้ผสมยาขึ้นขนานหนึ่งโดยเอาผลสลอดมาบดปนกับน้ำครั่งนำไปให้พระนางสวย ทำให้พระนางประชวรหนักอุจจาระเป็นสีดงโลหิต แพทย์หลวงตรวจอาการแล้วก็ไม่สามารถรักษาได้ต้องสิ้นพระชนม์แน่นอนพระนางจึงขอให้พระมหาปิฎกธรเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาก่อนสิ้นพระชนม์ พระมหาปิฎกธรพาสามเณร 4 รูปเข้ามาอยู่ในพระราชวังด้วยโดยไม่มีใครสงสัยพอถึงเวลาที่กำหนดไว้ก็ยกหีบใบหนึ่งขนาดใหญ่เข้าไปในตำหนักเชิญพระนางเสด็จลงประทับในหีบเอาผ้ากาสาพิศตรปิดทับ แล้วให้สามเณรทั้ง 4 รูปหามตามหลังพระมหาปิฎกธรรออกมา นำไปขึ้นเรือที่ซ่อนไว้พายล่องตามน้ำมาจนถึงเขตแดนเมืองมอญ

เสนาบดีทั้งหลายได้ทราบข่าวว่าพระนางเสร็จหนีกลับมาได้ก็ดีใจ อัญเชิญพระนางกลับกรุงหงสาวดี ขึ้นครองราชย์ใหม่มีการบำเพ็ญทานและมีมหรสพสมโภชอยู่ 15 วันตามพงศาวดารจดบันทึกไว้ว่าเป็นปี จ.ศ. 815 ตะละเจ้าทำวครองราชย์มาไม่นานก็มีดำริจะยกราชสมบัติให้พระมหาปิฎกธรด้วยสำนึกในบุญคุณและเล็งเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีปัญญา แต่เหล่าเสนาอำมาตย์ใหญ่ไม่เห็นด้วยอ้างว่าไม่ใช่เชื้อพระวงศ์จะเป็นที่ครหา นินทาทำให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศได้ พระนางมีวาประการใดต่อ แต่ยังคงคิดหาทาง

เอาชนะใจเหล่าขุนนางนี้ให้จงได้ ต่อมาคิดอุบายได้ จึงมีบัญชาให้คนไปตัดเสาไม้สะพาน ซึ่งมีคนเดินข้ามไปมาเป็นประจำนำมาให้ช่างแกะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องสวยงาม เมื่อเสร็จแล้วทำพิธีอันเชิญพระพุทธรูปมาตั้งไว้ที่ห้องพระโรง เมื่อมีการประชุมพระนางทรงถามเหล่าเสนาอมาตย์ว่า การสร้างกุศลด้วยการสร้างพระพุทธรูปครั้งนี้ทุกคนมีจิตศรัทธายินดีด้วยหรือไม่ ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่ายินดีด้วย พระนางถามต่อไปว่า พระพุทธรูปนี้สร้างด้วยไม้อะไร ทุกคนก็พูดตอบว่าสร้างด้วยไม้เสาสะพาน พระนางจึงถามว่า เมื่อรู้ว่าเป็นเสาสะพานแล้วโดนจิงพากันนมัสการเล่า เหล่าเสนาอมาตย์ก็ทูลว่า ที่คนทั้งปวงนมัสการได้ เพราะมีได้มีพุทธบัญญัติห้ามนมัสการไม้ที่ตัวซัง พระนางได้จึงหว่าจิงตรัสสอนว่า “พระมหาปิฎกธรเราเปรียบประดุจไม้เสาสะพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นกษัตริย์ ประกอบด้วยเครื่องเบญจกุกุณธ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้วตั้งฤจะไหว้มิได้เล่า” แล้วพระนางก็ทรงทำความถึงความถึงความกล้าหาญของพระมหาปิฎกธรที่ไปช่วยพระนางกลับมาได้ เหล่าเสนาอมาตย์น้อยใหญ่ก็ลดละทูลฎีกากันยอมรับและสรรเสริญพระปรีชาสามารถของพระนาง

ตะละเจ้าท้าวจิงได้นิมนต์พระมหาปิฎกธรสึกจากสมณะเพศราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์มอญในปี จ.ศ. 834 ผู้คนทั่วไปพากันเรียกว่า “พระเจ้ามหาปิฎกธร” ปราภฏจารึกในพงศาวดารมอญว่าเป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ เชี่ยวชาญในการแก้ปริศนาธรรม จนเลื่องลือไปถึงลังกาทวีป กษัตริย์แห่งลังกาจึงถวายนามให้แก่พระองค์ว่า “พระเจ้าศรีศากยวงศ์ธรรม-เจติย์” ส่วนพระนางตะละเจ้าท้าวก็ได้สิ้นพระชนม์ลงเมื่ออายุได้ 71 ปี พระเจ้ามหาปิฎกธรโปรดให้จัดทำพระเมรุมาศขึ้นใหม่กลางเมืองหงสาวดี พอเดือนเก้า ขึ้นเก้าค่ำก็โปรดให้ทำพิธี “แย่งชิงพระศพ” โดยแบ่งเสนาบดออกเป็นสองฝ่าย พระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินด้วย ทรงจับเชือกและตั้งสัตยาธิษฐานขอให้ชิงศพมาได้เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทเวที เมื่อทั้งสองฝ่ายจับเชือกพร้อมกัน พระองค์ก็สามารถชักพระศพเข้ามาข้างพระองค์ได้ แล้วทรงโปรดให้แห่พระศพไปยังเมรุมาศอัญเชิญพระศพขึ้นตั้ง มีมหรสพสมโภชอยู่ 7 วัน 7 คืน จึงทำการถวายพระเพลิง เมื่อเสร็จงานพระศพแล้ว พระเจ้ามหาปิฎกธรทรงประกาศตั้งการแย่งชิงศพให้เป็นประเพณีของชาวมอญและให้ถือปฏิบัติกันสืบต่อไป เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ ตั้งแต่นั้นมาในประเพณีการทำศพของชาวมอญจะมีการแย่งชิงศพ เพื่อให้เกียรติและเป็นการยกย่องผู้ตายว่าเป็นผู้ที่มีคนนับถือรักใคร่อาลัยอาวรณ์มาก แม้เสียชีวิตไปแล้วก็ยังแย่งชิงกันทำศพ จึงนับได้ว่า

พระศพของตะละเจ้าท้าวเป็นพระศพแรกที่เป็นต้นกำเนิดประเพณีการแย่งชิงศพของชาวมอญ

พิธีศพพระภิกษุโดยเฉพาะพระชั้นผู้ใหญ่ นิยมสร้างปราสาทซึ่งมีจำนวนยอดตั้งแต่ 3 จนถึง 5 ยอด ขึ้นอยู่กับสมณศักดิ์และทุนทรัพย์ เพราะถือว่าพระภิกษุเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ควรทำที่เผาให้สวยงามและไม่ปนกับจิตกาธานของคนธรรมดา นอกจากนั้น การจุดไฟเผาศพก็ไม่เผาด้วยมือ แต่จุดไฟจากลูกหนูแทน ลูกหนูเป็นไม้กระบอกลม ยาวประมาณหนึ่งศอก หน้ากว้างประมาณหนึ่งศืบ ภายในกระบอกบรรจุดินไฟ ปลายกระบอกข้างหนึ่งเจาะรูให้ประกายไฟออกเพื่อผลักดันให้ลูกหนูวิ่งไปข้างหน้า โดยให้กระบอกนี้ห้อยไว้กับลวดเหล็กเพียงหลวม ๆ เมื่อลูกหนูวิ่งไปจนสุดลวดเหล็กแล้ว ก็จะหลุดจากปลายสายลวดและลอยไปกระทบปราสาทและโลงอีกต่อหนึ่ง ส่วนมากปราสาทและโลงที่ใช้ลูกหนูจุดนี้มักทำจำลองไม่ใช่ของจริงเพราะเกรงจะทำให้เกิดความเสียหายสำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดก็จัดพิธีปลงศพพระภิกษุด้วยการสร้างปราสาทแทนการเผาบนเมรุเช่นกัน งานพระราชทานเพลิงศพพระครูไตรสรณธัช (มาลัย บุปผาโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารเมื่อ พ.ศ. 2540 และงานพระราชทานเพลิงศพพระครูปลัดวันชัย วายาโม (วันชัย เปาวรานนท์) อดีตเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2550 ชาวมอญเกาะเกร็ดได้สร้างปราสาทห้ายอดทำด้วยไม้ปิดประดับตกแต่งด้วยกระดาศี่ลุลลาย และมีพิธีเผาด้วยการจุดลูกหนูด้วยแต่ไม่มีพิธีการแย่งศพ (Chaninngam, 2007)

คติความเชื่ออย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนชาวมอญ คือ คนมอญนิยมไปงานศพมากกว่าที่จะไปงานทอดกฐิน แม้ว่ากฐินจะเป็นกาลทาน ซึ่งหมายถึงปีหนึ่งทำได้ครั้งเดียว แต่การเผาศพพระเกจิอาจารย์มอญถือเป็น มหากาลทาน ซึ่งเป็นทานใหญ่กว่าที่นาน ๆ ครั้งจะมีการจัดขึ้น อาจารย์ "พะ" นักปราชญ์มอญ ที่แต่งเรื่องราวรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ของมอญไว้หลัง พ.ศ. 2310 ซึ่งเป็นปีแรกที่กรุงหงสาวดีแตก ใช้เป็นบรรทัดฐานความเชื่อมาจนถึงปัจจุบันได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการเผาศพ ไว้ว่า (Mongkolphan, 2015)

1. บุคคลคนใดทำโลงศพให้วิจิตรงดงามจะได้อานิสงส์ 1,000 ชาติ
2. บุคคลใดนิมนต์พระสงฆ์มาพิจารณาซากศพ ซึ่งเป็นกรรมฐานจะได้รับอานิสงส์ 2,000 ชาติ
3. การเผาศพพระพุทธรูปเจ้าจะได้รับอานิสงส์ไม่มีที่สิ้นสุด

การไปร่วมงานเผาพระเกจิมอญที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็จะได้อานิสงส์
ทั้งหลายนั้นจะส่งให้ผู้ที่ไปในการเผาศพสมบูรณ์ไปด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ
ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก ไม่ต้องตกอยู่ในอบายมุขใดทั้ง 4 คือ นรก เปรต อสุรกาย
และสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งบางคนก็เชื่อว่าเป็นเพียงอุบายให้คนกระทำแต่ความดีเท่านั้น
นรก สวรรค์ ไม่มีจริงแต่ประการใด

นอกจากนี้แล้ว โบราณจารย์ทั้งหลายได้กล่าวว่า ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์
เผาสรณะร่างกายของคนอนาถาที่มีแต่ร่างกายกระดูกจะอำนวยผลให้ได้รับยศลาภบรรดาศักดิ์
และบริวาร 8,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์เผาสรณะร่างกายศพที่ยังมีเลือดเนื้ออยู่
จะอำนวยผลให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 10,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์เผาสรณะร่างกายของคนแก่ชรา จะอำนวยผล
ให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 40,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์เผาสรณะศพญาติมิตรสหายบุตร จะอำนวยผล
ให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 80,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์เผาสรณะศพบิดามารดา จะอำนวยผลให้ได้รับอานิสงส์
อันเป็นทิพย์ยศศักดิ์ และบริวาร 10,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์เผาสรณะร่างกายของพระภิกษุสงฆ์ จะอำนวยผล
ให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 20,000 กัลป์

ตารางที่ 1 ลำดับพิธีการจัดงานประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษาพระครูกาญจนกิจ
 อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัด
 กาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 17-19 ธันวาคม พ.ศ. 2561

พิธีกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ
● หลวงพ่อมรณะภาพ	เดือนกรกฎาคม 2559
<i>ช่วงเตรียมการ</i>	
● สร้างเมรุลอย (ปราสาท) 3 หลัง	ระยะก่อสร้าง 4-5 เดือน
● เตรียมพิธี/กำหนดวัน/แจ้งข่าวเพื่อให้ญาติโยม/ ศิษยานุศิษย์ทราบ	-
พิธีกรรม (จัดขึ้น 3 วัน)	
<i>วันแรก</i>	
● พิธีเปลี่ยนโลงเก็บร่าง เคลื่อนย้ายสู่ปราสาทจำลอง	17 ธันวาคม 2561 (เริ่มตั้งแต่เวลา 14.00 น. เป็นต้นไป)
● พิธีสวดเพื่อให้ญาติโยม และศิษย์ยานุศิษย์รับศีลและ เพื่อการขอขมาลาโทษ	
● คณะนายรำ-นางรำ รำถวายหลวงพ่อบนแบบฉบับมอญ บริเวณหน้าปราสาทจำลอง	
<i>วันสอง</i>	
● พิธีสวดเพื่อให้ญาติโยม และศิษย์ยานุศิษย์รับศีล และ เพื่อการขอขมาลาโทษ	18 ธันวาคม 2561 (ช่วงเย็น)
● คณะนายรำ-นางรำ รำถวายหลวงพ่อบนแบบฉบับมอญ บริเวณหน้าปราสาทจำลอง	
<i>วันสาม (วันฉาบปกิฉัพและเก็บอัฐิ)</i>	
● นำร่างหลวงพ่อบรรจุเวียนรอบปราสาท จำนวน 3 รอบ	19 ธันวาคม 2561 (เริ่มตั้งแต่เวลา 21.00 น. เป็นต้นไป)
● พิธีจำลองการแย่งศพมอญ	
● เคลื่อนศพสู่เชิงตะกอน พร้อมบรรจุบนปราสาทหลังใหญ่	
● ทำการฉาบปกิฉัพ ผู้เข้าร่วมพิธีแสดงความเคารพโดย นำไม้จันทน์หอมถวายต่อหลวงพ่อบน	
● เริ่มเผาศพ ศิษย์ยานุศิษย์แกว่งร่างศพที่บรรจุไว้บน ตะแกรงเหล็กจนกว่าร่างจะไหม้เหลือแต่เถ้ากระดูก	
● นำอัฐิหลวงพ่อบรรจุไว้ในปราสาทหลังเล็กที่เตรียมไว้	
● เสริจพิธี	

หมายเหตุ : กำหนดการจัดงานในแต่ละที่จะมีระยะเวลาและรูปแบบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของชุมชนนั้น ทั้งนี้ประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษาพระครูกาญจนกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 17-19 ธันวาคม พ.ศ. 2561

2. ผลการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษาทางมานุษยวิทยาพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการประกอบพิธีกรรม ได้พบประเด็นที่น่าสนใจนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

ประเพณีแย่งศพมอญจัดขึ้นเฉพาะในการปลงศพพระเถระที่มีสมณะศักดิ์สูงเท่านั้น และไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน โดยข้อมูลที่ได้เป็นความรู้ที่ได้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าพิธีกรรมดังกล่าว ชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและในอนาคตภายหน้า หากไม่มีผู้ให้ข้อมูลหลักอาจทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไปได้อย่างไรก็ตามพบว่า จังหวัดกาญจนบุรีมีการจัดงานมหกรรมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นประจำทุกปี จัดขึ้น ณ วัดพุทธะเคียน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยจัดขึ้นประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ภายในงานมีการจัดนิทรรศการและการจำลองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ (The office of Art and Cultural, 2019)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อยืนยันข้อมูลที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเกิดการมีส่วนร่วม จากนั้นนำไปสู่ข้อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ดังกล่าวดังนี้

1. ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอดความองค์ความรู้ในพิธีกรรม ตลอดจน วิธีการสร้างปราสาทมอญ ให้เกิดเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหน ในการอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน

4. ควรมีการนำประเพณีแย่งศพมอญบรรจุเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากกระบวนการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

1. ควรมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งสื่อวีดิทัศน์และมีการจัดเก็บองค์ความรู้ในเรื่องประเพณีแย่งศพมอญอย่างเป็นระบบและเผยแพร่ในแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น โรงเรียนควรมีการรวบรวมและนำองค์ความรู้เรื่องประเพณีแย่งศพมอญ มาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาให้กับเยาวชนและผู้ที่สนใจ เพื่อมิให้ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสูญหาย นอกจากนี้ควรมีการศึกษา ค้นคว้า และกาวิจัยประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบความหมายและความสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น การอำนวยความสะดวกในการจัดประเพณีฯ รมรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักในความสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกัน ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกัน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐควรเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์ประเพณีและวัฒนธรรมออกสู่สาธารณชนภายนอกเพื่อให้ประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้นและเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึก ในการร่วมกันสืบทอดประเพณีแย่งศพมอญให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวมอญจังหวัดกาญจนบุรีต่อไป

3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน โดยการให้เยาวชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประเพณีดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ถึงแก่นแท้ เอกลักษณะ และคุณประโยชน์ของประเพณี ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนในท้องถิ่นเกิดการยอมรับและนำไปปรับใช้กับชีวิตยุคปัจจุบันได้

4. ควรมีการบรรจุประเพณีแย่งศพมอญเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีแย่งศพมอญที่ถือเป็นประเพณีทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวมอญ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีอีกช่องทางหนึ่ง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประเพณีแย่งศพมอญเป็นประเพณีเผาศพของชาวมอญที่จัดขึ้นโดยเฉพาะให้กับพระภิกษุสงฆ์ผู้ใหญ่ระดับเจ้าอาวาสที่มรณภาพ มีพรรษาสูง มีศิลาจารวัตรที่งดงาม ประเพณีแย่งศพเป็นการแสดงความอาลัยและความหวงแหนผู้ตายของญาติและพี่น้องประเพณีแย่งศพมอญมีปฐมเหตุมาจากเมื่อครั้งพระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์องค์ที่ 16 แห่งอาณาจักรทวารวดี ทรงปลงพระศพพระมารดาเลี้ยงของพระองค์ พระองค์ทรงแบ่งคนออกเป็นสองฝั่งคือฝั่งพระองค์และฝั่งอำมาตย์ให้ทำการแย่งศพ ก่อนทำพิธีพระองค์ทรงตั้งอธิษฐานว่า “ถ้าบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นสุขก็ขอให้ฝ่ายพระองค์เป็นฝ่ายที่ดึงลากเอาพระศพไปได้” ผลปรากฏเป็นไปตามที่ทรงอธิษฐานไว้ ถือได้ว่าพระศพพระมารดาเลี้ยงเป็นศพแรกที่ถูกทำพิธีแย่งศพ นับจากนั้นชาวมอญได้ยึดปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการแย่งศพมอญแต่ละที่จะมีรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมและแรงศรัทธาของคนในชุมชน แต่สิ่งที่ต้องมีในประเพณีการเผาศพพระสงฆ์คือพิธีแย่งศพมอญ ประเพณีดังกล่าวจะมีเฉพาะในงานฌาปนกิจศพของพระสงฆ์ซึ่งต้องมีการสร้างเมรุเผาศพที่มีลักษณะคล้ายปราสาทในรูปแบบศิลปวัฒนธรรมมอญ ปราสาททุกหลังที่จัดทำขึ้นมานั้นเพื่อเป็นการถวายเกียรติคุณแก่หลวงพ่อย่างสูงสุดในฐานะที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ศาสนาให้กับชาวมอญ ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดพิธีเผาศพ

พระสงฆ์จึงต้องกระทำการที่แสดงถึงความเคารพสูงสุดและมีความแตกต่างจาก
คนธรรมดาทั่วไป โดยรูปแบบการแย่งศพมอญบางที่อาจทำเพียงตั้งถอยหลังยี่สิบหน้า
กระทำ 3 ครั้ง สมมติเป็นการแย่งศพ สำหรับรูปแบบการแย่งศพของวัดห่มองสะเทอ
จังหวัดกาญจนบุรี จะจัดเป็นการแสดงเป็นเรื่องราวระหว่างฝ่ายมนุษย์กับฝ่ายเทวดา
ทำการยื้อแย่งศพ สามารถกล่าวได้ว่าการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของ
ศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อ โดยการจัดงานในครั้งนี้นอกจากเป็นการจัดขึ้นเพื่อประกอบ
พิธีฌาปนกิจศพหลวงพ่อแล้วยังจัดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงหลวงพ่อซึ่งเป็นศูนย์รวม
จิตใจของชาวมอญในท้องถิ่นด้วย

2. การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัด
กาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องในประเพณีแย่งศพมอญ จากนั้นจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อ
ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลพร้อมทั้งร่วมระดมความคิดทำให้ทราบว่าที่ผ่านมา
ประเพณีแย่งศพมอญของจังหวัดกาญจนบุรี มีการจัดขึ้นเพียง 2 ครั้ง ซึ่งจะจัดขึ้นเฉพาะ
ในการปลงศพพระเถระที่มีสมณศักดิ์สูงเท่านั้น โดยจะไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี
รวมทั้งพิธีกรรมดังกล่าวชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน
อาจส่งผลให้เกิดการสูญหายของประเพณีดังกล่าวในระยะยาวได้ ภายหลังจากการระดม
ความคิดในชุมชนได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ
จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้ 1) ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอด
องค์ความรู้ในพิธีกรรม ตลอดจนวิธีการสร้างปราสาทมอญให้เกิดเป็นรูปธรรม
2) หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี
และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ต่าง ๆ อย่าง
ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึก ในการร่วมกันสืบทอดประเพณีแย่งศพ
มอญให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวมอญจังหวัดกาญจนบุรี 3) ควรสร้าง
ความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในการอนุรักษ์
ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน และ 4) ควรมีการบรรจุประเพณี
แย่งศพมอญเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้น
เป็นประจำปี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญเนื่องในงานพิธีฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้พบข้อมูลว่าชาวบ้านในตำบลหนองลูที่มาร่วมจัดพิธีดังกล่าวเป็นชาวมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่เกิด และประเพณีดังกล่าวถือเป็นการจัดงานครั้งแรกที่ตำบลหนองลู (ในอำเภอสังขละบุรี เคยมีการจัดประเพณีแย่งศพมอญ 2 ครั้ง) โดยรูปแบบการจัดงานยังคงความเป็นศิลปวัฒนธรรมมอญไว้มากที่สุดและการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะแรงศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อหลวงพ่อ ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaningam (2007) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาศรีธรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด ที่ได้กล่าวว่า การจัดพิธีศพพระภิกษุสงฆ์จะไม่แบ่งประเภทการมรณภาพ พิธีศพพระลูกวัดจะจัดคล้ายฆราวาสที่ตายแบบปกติ ส่วนการจัดพิธีกรรมแบบการสร้างปราสาทเพื่อฌาปนกิจนั้นขึ้นอยู่กับสมณศักดิ์ตั้งแต่พระพิธีธรรมขึ้นไป และการจำพรรษานานตั้งแต่ 20 พรรษา รวมทั้งพระที่เป็นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก ซึ่งการจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับศพของพระภิกษุสงฆ์ ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะชาวมอญมีความเชื่อว่าได้โอนิสงส์เหมือนถวายเพลิงพระพุทธรูป การจัดพิธีปลงศพพระมอญยังเน้นความสัมพันธ์กันในชุมชน ความร่วมมือร่วมใจในการช่วยงานทำให้ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดนี้มีความสุขแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัด

ประเพณีการแย่งศพมอญแต่ละที่จะมีรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมและแรงศรัทธาของคนในชุมชน แต่สิ่งที่ต้องมีในประเพณีการเผาศพคือพิธีแย่งศพมอญ บางที่อาจทำเพียงตั้งถอยหลังยี่อเดินหน้า กระทำ 3 ครั้ง สมมติเป็นการแย่งศพ บางที่มีการแสดงเป็นเรื่องราวระหว่างฝ่ายมนุษย์กับฝ่ายเทวดา ทำการยื้อแย่งศพ สำหรับรูปแบบการจัดงานประเพณีแย่งศพของวัดหม่องสะเทอ จังหวัดกาญจนบุรี มีความแตกต่างจากงานฌาปนกิจศพพระที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaningam (2007) ที่ได้กล่าวว่า จากการให้ข้อมูลของพระครูวิมลธรรมาภรณ์ เกี่ยวกับงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูปลัดวันชัย วายาโม (วันชัย เปาวรานนท์) อดีตเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2550 พบว่าชาวมอญเกาะเกร็ดได้สร้างปราสาทห้ายอดทำด้วยไม้ปิดประดับตกแต่งด้วยกระดาษ

สื่อนุกลาย และมีพิธีเผาด้วยการจุดลูกหนูด้วย แต่ไม่มีพิธีการแย่งศพ การสร้างปราสาทมอญนั้นชาวมอญเกาะเกร็ดถือเป็นหน้าที่ของมรรคนายกและประชาชนจะจัดการหาทุนทำกันเอง ส่วนการสร้างปราสาทเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์มอญเกาะเกร็ดนั้นจะมีขั้นตอนพิธีกรรมการยกยอดปราสาท และพิธีการรำสามภาค ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวที่วัดห่ม่องสะเทอ จังหวัดกาญจนบุรี ไม่มีเนื่องจากกิจกรรมบางอย่างคณะกรรมการวัดได้พิจารณาเห็นสมควรลดลงเพื่อความกระชับในการประกอบพิธีกรรมแต่ยังคงประเพณีการแย่งศพมอญไว้อยู่ เพราะถือเป็นประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญกับชาวมอญ

สามารถกล่าวได้ว่าการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อกิ่งชาวมอญในชุมชนอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และชาวมอญจากจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงชาวมอญที่เดินทางมาจากฝั่งประเทศเมียนมาร์ร่วมกันจัดงานเพื่อระลึกถึงหลวงพ่อกิ่งซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวมอญในท้องถิ่น เพราะในการดำเนินการจัดงานนั้นต้องใช้ทุนทรัพย์และแรงงานจำนวนมาก ถ้าลูกศิษย์ของท่านทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสไม่มีจิตศรัทธาต่อหลวงพ่อกิ่งจะไม่สามารถจัดงานดังกล่าวได้นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบว่าสิ่งที่ทำให้เกิดประเพณีแย่งศพมอญ คือคุณงามความดีของหลวงพ่อกิ่งที่มีต่อชุมชน และความผูกพันของชาวมอญที่มีต่อพระพุทธศาสนา トラบไตที่พระพุทธศาสนายังมีความเข้มแข็ง และชาวบ้านยังมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ประเพณีดังกล่าวก็ยังคงอยู่คู่สังขละมอญเช่นนี้ต่อไป การจัดพิธีศพพระสงฆ์มอญเป็นวัฒนธรรมที่ชาวมอญแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่ศาสนาพุทธด้วยการให้เกียรติอย่างสูงแก่พระสงฆ์เนื่องจากพระเป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระเป็นผู้สืบทอดพระศาสนาให้กับชาวมอญ ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดทำศพพระจึงต้องกระทำที่แสดงถึงสถานภาพสูงกว่าคนธรรมดาและถือว่าการได้เผาศพพระเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปว่าควรมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากท้องถิ่นอื่นทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น ควรมีการจัดทำข้อมูลโดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีดังกล่าว โดยจัดทำเป็นสื่อวีดิทัศน์สอดแทรกในบทเรียนประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sritup (2016) ที่กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานในงานวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งสังขละของชาติพันธุ์มอญตำบลทรงคนอง อำเภอ

พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ว่าควรมีระบบเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเอกสารและหนังสือจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น รวมทั้งควรสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีดังกล่าวและเกิดความรัก ความหวงแหนในประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน และให้เยาวชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานดังกล่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunyanupong (1999) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ไว้ในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญในวันสงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและขอพรผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีให้คงอยู่คู่สังคมต่อไป ทั้งนี้การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชนในการร่วมอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะรักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานของ (Shoocongdej, Kosaikanont, Chumdee, and Lophirun, (2009) โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีฐานในการจัดการมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความเข้าใจให้เกิดสำนึกกับคนในชุมชนเอง ให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ พื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบทอดสู่ลูกหลานรุ่นต่อไป

References

- Bunyanupong, V. (2001). *People's Participation in Community Cultural Preservation : A Case Study of Mon's University Barn Khor-Kret Parkred District Nontaburi*. (Master's thesis). Ramkhamhaeng University, Bangkok.
- Burusphat , S., Deepadung, S., Suraratdecha, S., Ardsmiti, N., Patpong, P., & Setapong, P. (2011). Ethno-linguistic maps of the western region

- of Thailand. *Journal of Language and Culture*. 30(2), 107.
- Chaninngam, K. (2007). *Alternative : A study on the ceremony related to mortality of Mon Community in Koh Kret*. (Master's thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Champakhaw, R. (2018, December 17). *Interview*. Villagers Headman, Temple, Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Charoenhongsa, A. (2018, December 17). *Interview*. Mon community scholars, Temple, Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Chulalongkorn, King Rama V. (1961). *Sadet Praphatton Sai Yok*. Bangkok: Kurusapa Business Organization.
- Kongthavthong, M. (2002). *Kanchanaburi : 13 districts*. Kanchanaburi: The office of Art and Cultural, Kanchanaburi Rajabhat University.
- Mongkolphan, S. (2015). *Tradition of making coffin mon*. Retrieved from http://admirationkmitl2015.blogspot.com/2015/07/blog-post_16.html
- Priest of the Temple. (2018, December 17). *Interview*. Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi.
- Sangjaras, Ekkarat. (2018, December 17). *Interview*. Village, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Shoocongdej, R., Kosaikanont, R., Chumdee, N., & Lophirun, M. (2009). *Cultural Exploration and Sustainable Heritage Management in Pai-Pang Mapha- Khun Yuam Districts, Mae Hong Son Province*.
- Sritup, A. (2016). *Conservation and Inheritance of the Swan Parade and Centipede Flag Tradition of the Mon Ethnic, Songkanong Sub-District, Phra Pradaeng District, Samut Prakarn Province*. (Master's thesis). Dhonburi Rajabhat University.
- Suriyototo, S.B. (2018, December 17). *Interview*. Former Abbot of

- Wat Sa Bua Thong, U Thong District, Suphan Buri Province.
- Thabsakul, O. (2003). *Luang Por Uttama : Culture hero and the social and cultural change of diaspora mon village in Sangkhlaburi*. (Master's thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- The office of Art and Cultural. (2019). Retrieved from <https://www.facebook.com/prantung1>
- Tiraprasert, Chanvit. (2006). *Local museum, cultural performance and cultural revival process of the Thai Boeng*. (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok.
- UNESCO. (2003). *Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/en/convention>
- Villagers in Temple. (2018, December 17). *Interview*. Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province
- Yaeng Sop Mon Genesis. (2019). Retrieved March 12, 2019, from https://www.facebook.com/pg/RamannMon/posts/?ref=page_internal